Голові разової спеціалізованої вченої ради
навчально-науковому інституті права Київського
Національного Університету імені Тараса Шевченка
д. ю. н., проф. Ізаровій Ірині Олександрівні
(Україна, м. Київ, вул. Володимирська, 60).

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, завідувачки кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» **Булеци Сібілли Богданівни** на дисертацію **Нікітіної Тетяни Олегівни** на тему **«Відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, в порядку цивільного судочинства»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю (галузь знань 08 «Право», спеціальність «081» Право)
до разової спеціалізованої вченої ради

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження полягає у тому, що на сьогодні в Україні практично відсутні комплексні дослідження щодо здійснення відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, в порядку цивільного судочинства.

На сьогоднішній день, нерідко в судовій практиці мають місце спори, по відшкодуванню шкоди завданої медичним працівником. Аналіз норм ЦК України щодо відшкодування шкоди з урахуванням визначених цивільно-процесуальним законодавством принципів змагальності і диспозитивності цивільного судочинства дає підстави для висновку, що законодавством не покладається на позивача обов`язок доказування вини відповідача у заподіянні шкоди, діє презумпція вини, тобто відсутність вини у завданні шкоди повинен доводити сам завдавач шкоди. Якщо під час розгляду справи зазначена презумпція не спростована, то вона є юридичною підставою для висновку про наявність вини заподіювача шкоди. Потерпілий має довести належними доказами факт завдання шкоди за участю відповідача, розмір завданої шкоди, а також факт, що відповідач є заподіювачем шкоди. Зазначу, що основною умовою цивільно-правової відповідальності медичних працівників за шкоду, заподіяну невдалим медичним втручанням, є доведений факт того, що лікар завдав шкоди потерпілому (фізичному, майновому чи моральному) внаслідок протиправних дій або бездіяльності лікаря, що підтверджується доказовим причинно-наслідковим зв'язком. Відшкодування такої шкоди вимагає наявності складу цивільно-правового делікту (цивільно-правового правопорушення), а відшкодування останньої в принципі неможливо.

На сьогоднішній день наука цивільного процесу працює над створенням обґрунтованих доктринальних положень, які повинні лягти в основу нормативного матеріалу, щоб врегулювати позови щодо відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, надання більш ефективної та якісної правової допомоги клієнтам. Більшість справ, що стосуються відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, розглядаються в порядку цивільного судочинства, оскільки вони є приватно-правовими. Відповідно до вищезазначеного, необхідно провести дослідження цивільного судочинства України щодо відшкодування шкоди, завданої медичним працівником.

У цьому сенсі комплексне дисертаційне дослідження Т.О. Нікітіної, яке присвячене особливостям відшкодування, є як своєчасним, так і актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі цивільного процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка в рамках таких бюджетних тем: «Розробка системного вчення про 17 основні права людини з метою втілення в Україні європейських правових цінностей у контексті розбудови громадянського суспільства» (№ 19БФ042-01), яка досліджувалася на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 01 січня 2019 року по 31 грудня 2021 року, а також у межах Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179. Дисертація виконувалась на кафедрі правосуддя юридичного факультету, в подальшому на кафедрі цивільного процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 18 від 22 червня 2020 року).

Об'єктом дисертаційного дослідження є цивільні та цивільні процесуальні правовідносини, що виникають в ході відшкодування шкоди, завданої медичним працівником та розгляду і вирішення цивільних справ судом, що цілком відповідає проблематиці дисертаційних досліджень, які виконуються за спеціальністю 081 «Право».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства та міжнародної практики у цій сфері. Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Т.О. Нікітіної дозволяє говорити про те, що сформульовані у дисертації наукові висновки і рекомендації мають належну міру достовірності

та обґрунтованості, що вимагаються від досліджень. Поставлені при написанні дисертаційного дослідження завдання у цілому розкриті.

Методологічну основу дисертаційної роботи складає комплекс принципів наукового пізнання, методологічних підходів, філософсько-світоглядних, загальнонаукових, спеціально-наукових методів, поєднання яких забезпечило об'єктивний, всебічний аналіз предмету дослідження. Зокрема, діалектичний та порівняльно-правовий методи використовувалися для з'ясування загальних засад про право особи на медичну допомогу в законодавстві України у *розділі першому роботи*. За допомогою структурно-функціонального методу було з'ясовано конкретні елементи специфіку правовідносин у сфері медичного обслуговування та надання медичних послуг (допомоги) та визначено правовий статус надавачів медичних послуг як суб'єктів відносин з медичного обслуговування населення та пацієнта як суб'єкта відносин з надання медичних послуг (*підрозділи 1.2-1.3. дисертації*).

Історико-правовий метод надав можливість дослідити тенденції розвитку судового та позасудового порядків вирішення спорів, що виникають з відносин заподіяння шкоди медичним працівником в європейських країнах (*підрозділ 3.1 дисертації*). Статистичний метод використовувався при аналізі та дослідженні судових рішень (*розділ 3 дисертації*). За допомогою логіко-юридичного методу зроблено пропозиції щодо вдосконалення положень чинного законодавства (*висновки до дисертації*).

Сукупність цих методів, які були використані автором у поєднанні із науковими принципами всебічності дослідження, об'єктивності, плюралізму, аксіологічного аналізу, науковості та обґрунтованості дослідження забезпечили комплексний аналіз/дослідження відшкодування шкоди завданої медичним працівником в порядку цивільного судочинства і сформулювати пропозиції вдосконалення чинного законодавства України в даній сфері.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що дослідження має системний, цілісний, самостійний характер та відзначається високим науковим рівнем та актуальністю. Серед багатьох робіт з цивільного процесу, які здійснювалися в Україні в останні роки, дана робота виступає, по суті, першим спеціальним дослідженням, спрямованим на вдосконалення науки цивільного процесу, а також норм вітчизняного законодавства щодо здійснення відшкодування шкоди завданої медичним працівником в порядку цивільного судочинства.

Предметом дослідження є міжнародні уніфіковані документи, національне цивільне процесуальне законодавство України та інших країн, практика Європейського суду з прав людини, національних судів України, доктринальні джерела, в яких встановлюється, застосовується чи аналізується

інститут відшкодування шкоди, завданої медичним працівником в цивільному судочинстві. У процесі розкриття обраного предмету у роботі послідовно було визначено загальні положення про право особи на медичну допомогу в законодавстві України та право пацієнта на відшкодування шкоди, завданої медичним працівником. Авторка з'ясувала специфіку правовідносин у сфері медичного обслуговування та надання медичних послуг (допомоги) та визначила правовий статус надавачів медичних послуг як суб'єктів відносин з медичного обслуговування населення та пацієнта як суб'єкта відносин з надання медичних послуг. Дисертанкою охарактеризовано підстави притягнення до цивільно-правової відповідальності за шкоду, завданої медичним працівником, в порядку цивільного судочинства, а саме протиправну поведінка медичного працівника як підстава притягнення до цивільно-правової відповідальності. Авторка детально проаналізувала шкоду, яка заподіяна пацієнтові в результаті протиправних дій медичного працівника як підстава (умова) цивільно-правової відповідальності та причинний зв'язок між шкодою пацієнтові та протиправними діяннями медичного працівника як підстава притягнення до цивільно-правової відповідальності. Дисертанткою визначено види відповідальності та уточнено поняття «медичної помилки».

Дисертантом було обрано вдалу структуру дисертації, яка дозволила їй розкрити максимально повно обрану проблематику. Структурна побудова дисертації визначена предметом, метою і завдання наукового дослідження та складається із анотації, вступу, 3 (трьох) розділів, які охоплюють 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить – 212 сторінок, з них основного тексту – 178 сторінок. Список використаних джерел складається зі 260 найменувань та міститься на 34 сторінках. Такий підхід до структурування змісту дослідження виглядає цілком логічним, адже дозволив автору розкрити ті актуальні питання, що були обрані для дослідження.

На підтвердження ґрунтовного характеру проведеного дослідження можна навести слушно обраний автором комплексний підхід до вибору науково-методологічних та нормативно-правових джерел й емпіричної бази. Адже на якість отриманих результатів вплинуло глибоке опрацювання робіт вітчизняних цивілістів, процесуалістів, врахування досягнень загальнотеоретичної юриспруденції, цивільного права та процесу, інших галузей системи права України. Істотну увагу у ході дослідження було приділено аналізу актів цивільного, цивільно-процесуального законодавства України, матеріалів судової практики, практики європейських судових органів тощо.

Робота містить наукові положення, які мають важливе науково-теоретичне значення й практичне спрямування. Положення новизни, що виносяться на захист, підкріплені відповідними висновками по ходу дослідження, а також належним чином обґрунтовані.

Ознайомлення з рецензованою роботою дає підстави зробити висновок, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до даного виду робіт.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Авторкою у ході дослідження було опубліковано основні результати, що знайшли відображення у дисертації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи Нікітіної Т.О., знайшли своє відображення в 9 публікаціях. З них: 4 наукові статті у фахових виданнях з юридичних наук, а також 5 тез наукових доповідей на науково-практичних конференціях. Отримані положення носять оригінальний, самостійний характер. Посилання на авторські публікації у роботі присутні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота стала першим у вітчизняній науці цивільного права та процесу спеціальним комплексним дослідженням відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, в порядку цивільного судочинства. У дисертації Т.О. Нікітіної оброблено, проаналізовано та узагальнено значний масив наукових праць українських та зарубіжних правників, фахівців в сфері деліктних цивільно-процесуальних правовідносин. За результатами аналізу джерел авторкою здійснено власні напрацювання та зроблено на їх основі висновки, які обумовлюють наукову новизну та достовірність одержаних в результаті дисертаційного дослідження результатів.

Дисертантка цілком вірно розуміє, що невиконання договору про надання медичних послуг є основною підставою настання деліктної відповідальності, а сам договір повинен бути основоположним при визначенні особливостей надання медичної допомоги обумовленого виду, формальною підставою для підтвердження існуючих домовленостей з конкретним пацієнтом та можливих ризиків надання йому такої допомоги (с.28).

В результаті дослідження Т.О. Нікітіна удосконалила концепцію про відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, в порядку цивільного судочинства.

Авторкою вперше обґрунтовано, що заклади охорони здоров'я несуть цивільно-правову відповідальність та здійснюють відшкодування шкоди (майнової та немайнової), завданої їх медичними працівниками у повному обсязі; при цьому, застосовуючи право зворотної вимоги (регресу) до таких

працівників, медичні заклади можуть отримати задоволення своїх вимог в обмеженому розмірі (у більшості випадків у розмірі не більше середнього місячного заробітку медичного працівника, що заподіяв шкоду) .

Науковою новизною характеризується визначена авторкою риси медичних послуг: 1) медична послуга передбачає надання корисних благ, що перетворює її на об'єкт споживання; 2) медична послуга є товаром і всі відносини, пов'язані із наданням та споживанням медичних послуг є мають майновий (вартісний) характер; 3) надання медичних послуг у розрізі соціально-забезпечувальних правовідносин може бути для пацієнта безоплатним (частково платним) та може обмежувати та звужувати обсяг медичних маніпуляцій, дій, медичного сервісу, що обумовлюється рівнем гарантованого державного фінансування медичного обслуговування населення; 4) надання медичних послуг та здійснення медичної допомоги повинно відповідати галузевим стандартам; 5) надання медичних послуг виключно на професійній основі, що забезпечується шляхом надання медичної допомоги виключно професіоналами (фахівцями), які виконують свої обов'язки на підставі трудового договору (с. 81).

В дисертації наводяться аргументи й на удосконалення наукових суджень, теорій, положень. Так, авторкою визначено, що до предмету доказування у справах про відшкодування шкоди, завданої медичним працівником належать факти матеріально-правового характеру, які свідчать про те, чи мали місце дії (бездіяльність) відповідача при наданні медичної послуги чи допомоги, що заподіяли позивачу шкоду, в чому вони полягали та коли і як були вчинені; наявність негативного впливу на здоров'я пацієнта; причинний зв'язок між спричиненням шкоди і фізичними, душевними чи іншими стражданнями, що наступили; ступінь вини заподіювача шкоди; обгрунтування розміру компенсації (с. 167).

Також авторкою обґрунтовано вимоги що медіація є оптимальною та найбільш дієвою формою ADR у даній категорії справ, адже це альтернативний спосіб вирішення спорів між пацієнтами та закладами охорони здоров'я (або безпосередньо лікарями) за участі медіатора з дотриманням принципів добровільності, конфіденційності та незалежності й неупередженості медіатора. При цьому, у порівнянні з судовою формою захисту, медіація забезпечує не тільки пришвидшений спосіб вирішення конфліктної ситуації, а й забезпечує збереження балансу інтересів сторін та надає можливість оперативно отримати бажаний результат (с.134-135).

Дисертанткою удосконалено поняття медичної помилки, яке не передбачає протиправної поведінки (дії чи бездіяльності) медичного працівника та не передбачає наявності вини заподіюва ча шкоди, тобто медична помилка

не є правопорушенням та розуміння основних моделей відшкодування шкоди, які застосовуються в різних країнах під час вирішення питань щодо відшкодування шкоди, завданої медичним працівником: модель судового відшкодування (the judicial claim model) та модель відшкодування шкоди без вини (адміністративна модель або the no-fault compensation for damage).

Також дістали подальшого розвитку положення аргументи на користь запровадження обов'язкової медіації як оптимальної та найбільш дієвої формою АВС, за допомогою якого можна врегульовувати спірні питання між пацієнтами та медичними установами (або безпосередньо лікарями) за участі посередника, який виступає незалежною та неупередженою особою, з дотриманням принципів добровільності, конфіденційності та незалежності й неупередженості медіатора та обґрунтування доцільності обов'язкового призначення судово-медичної експертизи у справах про відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, яка повинна дати відповідь на питання причини несприятливого результату надання медичної допомоги чи смерті пацієнта, наявності медичної помилки, наявність можливості у лікаря спрогнозувати можливі негативні наслідки медичного втручання, наявність порушень в організації охорони здоров'я в закладі охорони здоров'я (с. 164 дис.).

Цікавим є в дисертації є питання залучення електронних доказів авторка зазначає, що цей інститут є достатньо новим для цивільного судочинства, однак електронні докази стали поширеним засобом доказування. Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі (ст. 100 ЦПК України). Збереження електронних доказів може бути будь-яким, головною умовою є доступність до пред'явлення такого доказу та правомірність його розміщення. В даному випадку, доказом може бути: і посилання на офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України, на яких розміщуються накази центрального органу виконавчої влади, веб-сторінки міських клінічних лікарень із розміщенням внутрішніх наказів та списком лікарів, які надають у даному закладі послуги із оздоровлення населення і т.д. (с. 157 дис.). Цілком логічним є пропозиція дисертантки

Як наслідок, дисертанткою зроблено висновок, що альтернативні механізми вирішення медичних спорів, а також удосконалення експертної оцінки, можуть зменшити кількість судових процесів, тим самим

розвантаживши судову систему та прискоривши процес розгляду конкретних спорів. (с. 134 дис.).

У ході дослідження було визначено формування комплексного теоретичного підходу до визначення порядку відшкодування шкоди, завданої медичним працівником під час розгляду та вирішення цивільних справ судом, а також розробки практичних пропозицій щодо удосконалення цивільного процесуального та цивільного законодавства з метою забезпечення ефективності його застосування в судовій практиці.

Дисертація характеризується цілою низкою інших положень, що свідчать на користь оригінального характеру отриманих результатів.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження. Викладені в дисертаційному дослідженні Т.О. Нікітіної положення мають як науково-теоретичне, так і практичне значення, а висновки і рекомендації обґрунтовані авторкою за результатами дослідження можуть бути використані в: *у нормотворчій діяльності* – як підґрунтя для подальшого реформування інституту відшкодування шкоди, завданої медичним працівником в порядку цивільного судочинства; *у науково-дослідній сфері* – як методологічне підґрунтя для подальших науково-теоретичних досліджень для удосконалення положень цивільного, трудового та цивільного процесуального законодавства України; *у правозастосовчій діяльності, зокрема,* під час розгляду і вирішення судами справ про відшкодування шкоди, завданої медичним працівником; *у навчальному процесі* під час викладання дисциплін «Цивільний процес України», «Особливості розгляду окремих категорій спорів» та «Медичне право», а також при підготовці відповідної навчально-методичної літератури. На користь практичної значимості отриманих результатів свідчить також проведений аналіз матеріалів вітчизняної та зарубіжної судової практики.

Зауваження щодо змісту дисертації. Не заперечуючи актуальність проведеного автором дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність положень роботи, високий теоретичний рівень, а також практичну значущість результатів для вдосконалення національного законодавства у сфері цивільного процесу і правозастосування, разом із тим необхідно зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи Т.О. Нікітіної носять дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації.

1. В ході дослідження авторка на с. 48 робить висновок, що якість медичних послуг та медичної допомоги підлягає стандартизації. Розроблення галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я, проведення державної оцінки

медичних технологій здійснюються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Зазначу, що процес стандартизації в системі охорони здоров'я України розпочався у середині 80-х років минулого століття із упровадження в охорону здоров'я принципів нового господарчого механізму, який характеризувався розробкою клініко-статистичних груп і медико-економічних стандартів, імплементацією автоматизованої системи контролю якості. Однак його розвиток уповільнили недосконалість економічних механізмів і нерозвиненість ринкових відносин. Першою галузевою розробкою медичних стандартів у системі охорони здоров'я країни були «Тимчасові галузеві уніфіковані стандарти медичних технологій діагностично-лікувального процесу стаціонарної допомоги дорослому населенню в лікувально-профілактичних закладах України та Тимчасові стандарти обсягів діагностичних досліджень, лікувальних заходів та критеріїв якості лікування дітей» (Наказ МОЗ України від 27 липня 1998 р. № 226). Новий клінічний протокол, затверджений МОЗ України як текст нового клінічного протоколу, відповідатиме ознакам нормативно-правового акта загального характеру та належатиме до системи стандартів у сфері охорони здоров'я. Якість медичної допомоги (наказ МОЗ 752/2012р.)– надання медичної допомоги та проведення інших заходів щодо організації надання закладами охорони здоров'я медичної допомоги відповідно до стандартів у сфері охорони здоров'я.

Хотілося б почути думку авторки про який вид стандартизації якості медичної допомоги та самої медичної допомоги йде мова, якщо на даний час стандарти існують та існували?

2. Авторка на сторінці 151 та 177 дисертації зазначає, що розгляд категорії справ із підходом настання деліктної відповідальності у сфері відшкодування шкоди завданої медичним працівником стикається з проблемою необхідності врегулювання в цивільному законодавстві України окремого виду делікту.

Не зрозуміло із змісту дисертації про який саме вид <u>окремого делікту</u> йде мова?

3. Авторка в дисертаційній роботі зазначає, що підставою для притягнення медичних працівників до деліктної цивільно-правової відповідальності за заподіяння майнової (моральної) шкоди є професійне правопорушення у сфері медичної діяльності (с. 6, 8, 30, 90, 101, 119, 174), але не дає його визначення.

Зазначу, що згадка про професійні правопорушення знаходимо в листі Мінюсту від 2011 року, де зазначається зважаючи на збільшення кількості позовних заяв громадян щодо неналежного надання медичної допомоги,

проблемам юридичної відповідальності медиків за професійні правопорушення треба приділяти значно більше уваги. Під професійним медичним кримінальним правопорушенням слід розуміти умисне або необережне діяння, вчинене медичним працівником при виконанні професійних обов'язків, заборонене кримінальним законом під загрозою покарання. Однак, самого визначення такого поняття в цивільному праві не має, тому виникає необхідність під час захисту спробувати надати чітке визначення даного поняття.

4. У дисертації авторка вказує на колізію норм цивільного та трудового законодавства знищує компенсаторну функцію цивільного права щодо медичних закладів та, фактично, обмежуючи розмір відшкодування для працівників середнім місячним заробітком, залишають їх без покарання за протиправну винну поведінку, але не надає пропозиції по усуненню цих колізій.

Необхідно уточнити як, на думку дисертантки, можна усунути дані колізії.

5. Дисертантка у роботі зазначає, що закріплена законодавством необхідність згоди пацієнта на медичне втручання є продовженням дії та виконання договору про надання медичних послуг, а не підставою для його виникнення. Належна поінформованість пацієнта щодо методів медичної допомоги є одним із принципів її надання та обов'язком лікаря щодо її забезпечення. Невиконання такого обов'язку є підставою притягнення медичних працівників до дисциплінарної, майнової, а в деяких випадках і до кримінальної відповідальності. (с. 79,84, 172 дис.).

Виникає питання, що є підставою виникнення договору про надання медичних послуг?

6. Авторка на сторінці зазначає, що на підставі розроблених теоретичних висновків запропоновано низку пропозицій щодо оптимізації цивільного, трудового та цивільного процесуального законодавства України з метою комплексної реалізації та забезпечення прав пацієнта на медичну допомогу. Зокрема, пропонується переглянути порядок застосування норм трудового права до медичних працівників при притягненні їх до відповідальності у порядку зворотної вимоги (регресу). За заподіяння шкоди шляхом протиправної винної поведінки медичного працівника притягнення його до відповідальності у вигляді відшкодування шкоди повинно здійснюватися за нормами цивільного законодавства (с. 7, 94, 118, 173).

На жаль, в роботі відсутні чіткі пропозиції внесення змін до цивільного законодавства. Чи може авторка запропонувати чіткі зміни у цивільне законодавство та обгрунтувати їх?

7. Аналіз іноземного законодавства свідчить про існування двох моделей відшкодування шкоди, які застосовуються в різних країнах під час вирішення питань щодо відшкодування шкоди, завданої медичним працівником: модель судового відшкодування (the judicial claim model) та модель відшкодування шкоди без вини (адміністративна модель або the no-fault compensation for damage).

8. В дисертації авторка використовує абревіатуру (ABC, ADR) іноземними літерами але не дає визначення, що вони означають.

Разом із тим, висловлені зауваження є певною мірою дискусійними й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Т.О. Нікітіної як такі, що не стосуються концептуальних положень дисертації та не зменшують належний рівень рецензованого дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. За наслідками ознайомлення з дисертаційним дослідженням **Нікітіна Тетяна Олегівна**, представленої до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» разовій спеціалізованій вченій раді створеній в навчально-науковому інституті права Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка, слід зробити наступні висновки:

1. Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення конкретної для науки цивільного процесу задачі – **Відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, в порядку цивільного судочинства**.

2. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів наукових досліджень не виявлено.

3. Авторкою опрацьовано значну кількість вітчизняної та закордонної фахової літератури, науково-практичних публікацій, нормативно-правових джерел та прикладів судової практики з теми дисертації. Існуючі в юридичній літературі теоретичні положення, що стосуються досліджуваної теми, були дисертанткою належним чином критично проаналізовані та на цій основі зроблені відповідні пропозиції з удосконалення національного законодавства України.

4. Основні положення дисертації, що виносяться на захист, належним чином знайшли відображення у наукових статтях, що були підготовлені та опубліковані авторкою дисертації, кількість і якість яких в цілому відповідає чинним вимогам щодо публікацій результатів дисертаційного дослідження.

5. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам, зокрема затвердженим наказом МОН України №40 від 12.01.2017.

З огляду на викладене, вважаю, що дисертація **Нікітіна Тетяна Олегівна** на тему **«Відшкодування шкоди, завданої медичним працівником, в порядку цивільного судочинства»,** за змістом, обсягом, оформленням і науковою новизною відповідає вимогам, встановленим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (затвердженим постановою КМ України №44 від 12.01.2022), «Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (затвердженим постановою КМ України №261 від 23.03.2016) та «Вимогами до оформлення дисертації» (затвердженими наказом МОН України №40 від 12.01.2017), а її авторка, **Нікітіна Тетяна Олегівна**, за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права
та процесу ДВНЗ «Ужгородський
національний університет» **С.Б. Булеца**

Підпис Булеци С.Б.
«засвідчую»
Вчений секретар
ДВНЗ «УжНУ» **О.О. Мельник**